



Mickey Gjerris' tale på Klimafolkemødet

Taler

Mickey Gjerris
Lektor i bioetik

Dato

31. august 2024

Sted

Kulturøpladsen, Middelfart,
Havnegade 6, Middelfart

Omstændigheder

Mickey Gjerris blev inviteret af Vilde Middelfart til at holde 'årets håbefulde klimatale' på Klimafolkemødet 2024.

Albert Camus var fransk filosof med store F'er. Tænkte dybt, røg filterløse cigaretter, bevægede sig hjemmefant rundt i Paris gader og kunne med stor elegance drikke en espresso ved et lille bord på Café de Flore, mens verden og han selv prøvede at komme sig efter 2. verdenskrig. Jeg ser ham sidde der med dagens avis foran sig, en dampende kaffe, en rygende cigaret og muligvis lidt croissantflager i skødet, mens hans tanker hele tiden vender tilbage til det spørgsmål, som han stillede sig selv og verden i 1942 i bogen Sisyfos-myten: *Hvorfor begår mennesket ikke selvmord?*

Ja, så er vi ligesom i gang denne smukke lørdag i Middelfart ved et arrangement, der skal sprede håb, glæde og optimisme – så man kan måske undre sig over, hvorfor "Vilde Middelfart" inviterede mig til at holde denne tale. Men om ikke andet: Min sjæl hænger stadig i gospelkorets smukke sang som vi hørte før, der om noget udtrykker det desperate håb. Håbet om, at det kan blive bedre, selvom man er i det dybeste mørke. Og de vender tilbage, så snart, at jeg har fumlet rundt her i filosofiens kaffegrums, cigaretskodder og croissant-rester. Så der er håb – i hvert fald for, at det her arrangement kommer til at indgyde håb.

Tilbage til min tale og forsøget på en række sammenhængende tanker: Gospeltraditionen er ikke overraskende båret af det kristne håb. Håbet om lindring, udfrielse og en tid, hvor alt bliver godt. Albert Camus var ikke kristen. Jeg ved ikke, om han sang. Men hans tanker kredsede om det samme spørgsmål, som gospeltraditionen gør: Hvor er der håb, når alt håb er ude? Hvad kan give os lyst til at fortsætte, når vi ikke kan se en vej ud af mørket. Hvordan finder vi kræfterne til at skubbe dagens sten op ad bjerget, når vi ved, at den triller ned

igen. Når der ingen udsigt er til, at vores anstrengelser i sidste ende gør en forskel. Som Spids Nøgenhat udtrykker det i sangen ”Lever vi nu?”

Er det værd at kæmpe?

Er det for sent at slås?

Kan vi nå at elske?

Kan vi bli' ved til vi synker ned

I det mørke, der altid kalder på os?

Gospeltraditionen svarer, at det svarer sig. At det er værd at kæmpe. Kristendommen er håbets religion. Hvad det håb så er til, skændes teologerne stadig om. Camus svarer også ja. I sidste ende kan vi leve meningsfulde liv, selvom altings tilintetgørelse, også vores egen, er en forudsætning for, at vi kan være til. Vi er væsener, der er spændt ud mellem skabelse og tilintetgørelse, som den danske teolog K.E. Løgstrup udtrykte det. Men på hver deres vis finder både den kristne tradition og den franske filosof, at skabelsen kan få det sidste ord i vores liv. ”Vi må forestille os Sisyfos som et lykkeligt menneske”, som Camus skriver mod slutningen af sin bog.

At forholde sig til erfaringer af tilværelsens meningsløshed og dødens uafvendelighed er et menneskeligt grundvilkår. En opgave, der ganske enkelt følger med, når man fødes ind i den skabelon, som er menneskets liv. Så kan vi gå til den på forskellig vis. Nogle benægter den og lever, som var opgaven der ikke. Andre finder en fasttømret løsning og holder den op som et skjold mod meningsløsheden – også selvom det udefra set kan virke en kende desperat at fastholde ideologiske og dogmatiske trossætninger, uanset om de vækker erfaringens genklang eller ej.

Og andre igen fastholder meningen og meningsløsheden, håbet og håbløsheden på samme tid. Fastholder, at de er to aspekter af samme virkelighed, som krop og ånd er to aspekter af samme væsen i mennesket. Det er forenende, snarere end adskillende modsætninger, for nu igen at tale løgstrupsk.

Så her står vi. Mennesker. Biologiske væsener med alt hvad det indebærer af behov, begær, glæde, lidelse og sårbarhed. Et væsen med et sind, der sætter os i stand til at forstå vores situation. Et væsen, der ved, at det skal dø. Et væsen, der med handlinger, ord og tanker kan række ud til stjernerne, men samtidig aldrig slippe den jord, som vi er vokset ud af og indlejret i med hvert et åndedrag og

hvert et hjerteslag. Krop og ånd kan ikke adskilles, men samtidig har vi erfaringen af være begge dele. To aspekter af samme væsen: Et menneske.

At stå op og gå i gang med at rulle stenen op ad bjerget kræver sit menneske. Et menneske, der har andet end meningsløshed og håbløshed i hjertet. Ikke underligt, at Strindberg lader englen udbryde: ”Åh, Det er synd for menneskene”.

Man kan derfor undre sig over, at vi vælger at gøre det sværere for os selv. Vælger en større sten end nødvendigt. Udvide mængden af eksistentielle opgaver, som vi skal leve med. Bære ved til eget bål og lægger ekstra byrder på egne og andres skuldre. Men det er det, som vi gør. Og når jeg her siger ”vi”, så tænker jeg på sådanne nogle som os. Mennesker, der lever i den vestlige civilisation anno 2024 og i stort og småt mere eller mindre godvilligt ender vores dag med at have støttet op om den politik, der bærer vores samfund. Den ideologi, der har drevet vores samfund siden 1960'erne. Hyperforbrugssamfundet uskønne sammenblanding af forestillingen om uendelig økonomisk vækst og menneskets herredømme over alt andet.

For Camus var spørgsmålet om, hvorfor mennesket, alt taget i betragtning, ikke blot begår selvmord, det vigtigste, ja, det eneste filosofiske spørgsmål. Først når det var besvaret, kunne man kaste sig over alle de andre interessante filosofiske spørgsmål, som hvor mange engle, der kan danse på spidsen af en knappenål.

Camus stillede spørgsmålet på sin måde ud fra sin baggrund og sin tid. Jeg er sådan set enig med Camus, men vil tillade mig her at omformulere spørgsmålet – men det gør det ikke mindre eksistentielt. For det clusterfuck af naturkriser, som vi har skabt, er ikke forbigående problemer, som vil gå væk, når vi får opfundet den næste dims eller bygget el-biler nok. De er i dag et eksistentielt grundvilkår, som vil præge ethvert menneskes liv i de næste mange hundrede år.

Så det jeg mener, at vi skylder os selv og hinanden et svar på inden vi giver os til at overveje, om englene på knappenålen danser kinddans eller jitterbug, er:

Hvordan bevarer vi livsmodet, imens vi bevidner drabet på en økosfære?

For det er, hvad vi har gang i. Og nej. Jeg er for gammel til at tro på det næste teknologiske fix i rækken. Til at tro, at det løser problemerne at fylde kemikaliet

Bovaer (TM) i foderet for at opnå reduktioner i udledningen af metan fra kobøvser eller bruge 30 milliarder kr. på pyrolyseteknologien for at omdanne CO₂ til biokul. Begge er teknologier, som den nuværende regering vil satse stort på, selvom effekter på køer, jord eller natur er ukendte. Det er blot de to seneste eksempler i rækken af eksempler på den techno-fetichisme, som konstant stikker hovedet frem og lover os, at vi kan gøre i morgen, som vi gjorde i går, hvis bare vi smider milliarder og atter milliarder efter teknologiske løsninger til et landbrug, hvis bæredygtighed ingen tænkende mennesker længere kan tro på.

Og nej. Jeg vil ikke stå og liste op for jer, at indholdet af CO₂ og andre drivhusgasser i atmosfæren er højere end de sidste 3 ½ million år og stadigt stigende. Jeg vil ikke fortælle jer, at den væsentligste grund til, at Danmarks udledninger isoleret set er faldet de sidste 30 år er, at vi har eksporteret den tunge industri til fattige lande og i stedet importerer produkterne fra dem, så udledningerne ikke tæller med i vores regnskab.

Jeg ser ingen grund til at gøre jer opmærksom på, at skulle alle mennesker på kloden leve som os danskere, så skulle vi have 4 jordkloders ressourcer til rådighed. Jeg ser heller ingen grund til at oplyse jer om, at Danmark er et af de lande i verden med mindst beskyttet natur, men til gengæld sammen med Bangladesh det land i verden, der bruger den største del af arealet (over 60 %) til landbrug. Eller at mere end 80 % af landbrugsarealet går til foderproduktion. Og jeg tænker, at det er overflødig at berette om, at vi befinder os i den 6. masseuddøen i planetens historie, hvor arterne forsvinder med samme hast, som da dinosaurerne uddøde. 100-1.000 gange hurtigere end hvis ikke vi havde skabt denne klode om til vores helt egen kødfabrik.

Hvorfor skulle jeg fortælle jer det? I ved det jo allerede. Og det er med stigende afmagt, at jeg selv ved det, for jeg kan se, at vores politikere lader som om, at de ikke ved det og i stedet med alt fra direkte løgne til diskret greenwashing forsøger at fastholde verden af i går med ufattelige omkostninger for de mennesker og myriader af andre arter, der gerne vil bo i verden af i morgen.

Så nej. Jeg vil ikke juble over den grønne trepart, hvor den lokale danske natur får mere plads mod at landbruget får overført 40 milliarder plus det løse for lidt af deres naturundergravende og underskudsgivende virksomhed. For så længe regeringen bevidst undlader at forholde sig til, at det blot vil medføre, at endnu mere regnskov i Sydamerika vil forsvinde for at holde vores groteske

svineproduktion kørende, så er den aftale blot endnu et bevis på, at naturen altid kommer i sidste række. Er helt med på, at det isoleret set er godt for dansk biodiversitet, at jordejernes maskiner og sprøjtegifte får mindre plads at boltre sig på. Men det er i sidste ende skjult landbrugsstøtte uden tanke på de globale og langsigtede konsekvenser for klima og biodiversitet pakket ind som omsorg for naturen. Politisk greenwashing 2.0

Så jeg står tilbage med mit spørgsmål: *Hvordan bevarer vi livsmodet, imens vi bevidner drabet på en økosfære?*

For det er hvad vi gør. Dræber en biosfære. Vestlig og dermed global miljø- og naturpolitik har i mere ned 50 år og gennem utallige aftaler som for eksempel aftalen om de 17 verdensmål fra 2015 bygget på samme neoliberalistiske økonomiske fundament og tanken om, at mennesket er altings målestok. Og så længe denne ideologi, der kaldes Økologisk Modernisering, er den eneste dagsorden, så sker der intet. Vi kan ikke afkoble økonomisk vækst fra miljø- og naturødelæggelse. Det er en fantasi, som vi bliver solgt med det ene formål at beskytte den økonomiske vækst til skade for langt de fleste, men til glæde for de få.

"Jeg ville ønske, at det ikke var sket i min tid," sagde Frodo. "Det ville jeg også," sagde Gandalf, "og det gør alle, der lever og oplever sådanne tider. Men det er ikke op til dem at bestemme. Alt, hvad vi har at beslutte, er, hvad vi skal gøre med den tid, der er givet os."

Gandalf og Frodo havde deres kamp. Vi har vores. Vi kan ikke vælge, om vi vil vinde den. Men vi kan vælge, om vi vil anerkende, at den er der. Se situationen øjnene, forstå dens alvor og acceptere, at naturødelæggelsen har nået et omfang, hvor den er et eksistentielt grundvilkår for os og vores efterkommere – og alle andre arter på Jorden. Og vi kan vælge om vi vil kæmpe den eller vi vil give op, fordi der ikke er håb om, at den forsvinder som en forbigående krise. Klimaet vil forandre sig til det værre og arter er udryddet og vil blive udryddet. Så spørgsmålet er, om det er værd at tage kampen op? Eller skal vi blive ved med at lade som, at de voksne har styr på det – velvidende at vi er de voksne og det hele sejler? Eller give op og synke ned i apati?

Det er ikke håbefuldt i sig selv at se situationen i øjnene. At være realist.

Tværtimod. Erkendelsen af, hvor meget vi har og kommer til at ødelægge følges af håbløshed og sorg. Men det er en forudsætning for at finde håb og mening. Ellers skal vi vælge at leve livet i villet blindhed og på løgne.

Næste skridt er at turde drømme sammen. Udvikle utopier og udkaste visioner om, hvordan det kunne være. Hvordan kunne samfundet, vores liv og vores dagligdag se ud? Hvordan kan vi indrette os, så vi i så vidt omfang som muligt respekterer de fysiske grænser som økosystemerne og de mange andre levvæsners behov sætter for os? Det er heller ikke nemt. Vi er alle bundet af vores historie og vores vaner, men der er muligheder. Vi kan, som Michael Strunge udtrykte det, folde drømmens faner ud. Hvis vi en stund sætter os sammen og lukker den evige lokken om lykken gennem velstand ude, så er der drømme at finde, utopier at udvikle og visioner at udkaste.

Der findes gode liv, der ser anderledes ud end den vision, der bærer vestlig civilisation anno 2024. Et andet liv end mennesker reduceret til forbrugere og samfundet reduceret til leverandør af arbejdskraft til erhvervslivet. De er her, i dag i Middelfart. Det er næppe de største og mest lokkende stande. Der uddeles næppe gratis smagsprøver og fadøl, prøvetur i nye biler eller såkaldt bæredygtige løsninger til opvarmning af endnu større huse. Men de er der og jeg kan kun anbefale jer at gå ud og drømme videre sammen med dem, der står derude og venter på jer.

Men er det så det håb, som I kan gå herfra med? At vi lever i en håbløs situation, men hvis vi tager fat og slider med stenen op ad bjerget, så vil vi eller vores efterkommere engang måske komme til at nyde frugterne? Et liv i afsavn og møje af pligt overfor fremtiden?

Set herfra er der langt mere at håbe på. For vejen mellem A og B, den håbløse situation og den smukke utopi er netop der, hvor vi kan få lov at leve gode liv. Liv med håb og meningsfylde. Der er møje og besvær, ja vist. Bekymringer, sorger og søvnløse nætter. For sådan er menneskenes liv. Men der er også fællesskab med andre, både mennesker og andre levvæsener. Der er den befriende latter, den fælles indsats, den elskedes hånd, der kærtegner din nakke, træet, der deler sin måde at være til på med dig og egernets nysgerrige snusen. Der er en verden, en biosfære og mennesker at forbinde sig med, der kan dele glæderne og bære dig, når dine egne kræfter svigter.

Det er det håb, jeg har at række videre. At det giver mening at tage fat. At det er et liv, hvor man ovenikøbet kan vågne med lyst til at tage fat. Ikke fordi, at sejren venter lige forude, men fordi, at rejsen mod det store mørke, der altid venter på os, bliver en rejse med andre, der deler dine drømme og myriader af levævæsener, som har brug for, at du tager dit ansvar for dem op og gør det så godt, som du nu kan.

Jeg vil gerne slutte denne tale med en bøn af den amerikanske vandreprædikant Laura Jean Truman. En bøn, der ikke handler om, at guden skal løse problemerne for os, men derimod en bøn, der skal minde mig om, hvem jeg bør prøve at blive til og være. En bøn om, at jeg må huske på, hvad der vigtigt i mit liv og min dagligdag. For min tro er, at mennesker, der bevæger sig ad den vej, vil kunne gå med håb i hjertet.

Lad ikke min vrede forvandle sig til ondskabsfuldhed.
Lad ikke min sorg blive til selvynk.
Lad mit hjerte forblive så blødt, at det stadig kan knuses.
Lad min vrede skabe retfærdighed, ikke grusomhed.
Mind mig om, at alt dette,
hvert eneste øjeblik,
er til af og for kærlighed.

Lad mig forblive brændende godhjertet

.....

Tak for ordet.

Kilde

Manuskript tilsendt af taler

Kildetype

Digitalt manuskript

Tags

Agitationstale, Folkemødetale

Relateret

Ungeklimarådets tale på Klimafolkemødet
31. august 2024

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/mickey-gjerris-tale-pa-klimafolkemodet>